

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, доцента, завідувача кафедри педагогіки та інноваційної освіти Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»

ГОРОХІВСЬКОЇ ТЕТЯНИ МИКОЛАЇВНИ

на дисертаційну роботу САДОВЕНКО СВІТЛАНИ ГЕННАДІЇВНИ
з теми «РОЗВИТОК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ТЕХНІЧНОГО КОЛЕДЖУ»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань
01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 015 «Професійна освіта» (за
спеціалізаціями)

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Незворотні соціальні, економічні зміни у розвитку нашої держави, стрімкий розвиток технічного прогресу та технологізація всіх сфер життєдіяльності людини висувають підвищені вимоги до якості потенціалу педагогічного працівника, його особистісних характеристик, духовно-морального обличчя, професійних якостей. Невипадково у нормативно-правових документах, зокрема таких, як Закони України «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про вищу освіту», у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Національній доктрині розвитку освіти, Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти однією з актуальних проблем виділено вдосконалення системи педагогічної освіти для підготовки педагогічних працівників та становлення і розвиток сучасних альтернативних моделей неперервного професійного та особистісного розвитку педагогів. З огляду на це, одним із пріоритетних завдань, які стоять перед закладами освіти, зокрема, технічного спрямування, є професійно-педагогічна підготовка викладачів, чия психолого-педагогічна компетентність зумовлюється соціальною значущістю і позначається на стані розвитку технічного сектору економіки країни.

Водночас нові тенденції розбудови національної освіти виносять на порядок денний проблеми, актуальні для сучасної генерації викладачів технічних коледжів. Серед таких – постійне ускладнення змісту освіти; робота в єдиному інформаційному середовищі, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій в освітньому процесі; самостійна постановка і вирішення дослідницьких і творчих завдань на рівні світових стандартів; оволодіння інноваціями вітчизняного і зарубіжного досвіду; неперервне професійне зростання. За цих умов вважаємо дисертаційне дослідження Садовенко Світлани Геннадіївни «Розвиток психолого-педагогічної

компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу» актуальним і своєчасним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до планів наукових досліджень кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності «Психолого-педагогічні засади формування і розвитку компетентностей суб'єктів освітнього простору в умовах євроінтеграції» (номер держреєстрації 0121U112155) Запорізького національного університету та наукової роботи Відокремленого структурного підрозділу «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки Державного вищого навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет»».

Тему зареєстровано в Українському інституті науково-технічної та економічної інформації (номер держреєстрації 0121U113165) та затверджено науково-технічною радою Запорізького національного університету (протокол № 6 від 13.12.2018).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації та їхня достовірність. Аналіз змісту дисертації і публікацій Садовенко С. Г. дозволяє зробити висновок про наукову обґрунтованість і достовірність представлених авторкою результатів дослідження. Висвітлений у вступі науковий апарат дисертації уможливив створення цілісного алгоритму розв'язання досліджуваної проблеми, спрямованого на вирішення п'яти визначених завдань дослідження. Відповідно до теми дисертації авторка визначила адекватні завданням методи: *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, екстраполяція, систематизація, узагальнення філософських, соціокультурних, психологічних, педагогічних, методичних положень для уточнення базисних понять дослідження, визначення теоретичних засад формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності, її структурних компонентів і складових, визначення показників та рівнів сформованості психолого-педагогічної компетентності; функціональний та структурний аналіз, класифікація, моделювання, прогнозування – для розробки педагогічної технології, алгоритму та умов її ефективної реалізації); *емпіричні* (анкетування, бесіди, тестування, опитування, експертна оцінка, спостереження, стандартизовані діагностичні методики, адаптовані відповідно до завдань дослідження – для визначення рівнів сформованості психолого-педагогічної компетентності); *педагогічний експеримент* ((констатувальний, формувальний, контрольний етапи) – для перевірки ефективності технології формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін та умов її реалізації); *методи математичної статистики* ((критерії Пірсона і Стюдента), експертне оцінювання за методикою Ашєрова А. Т.,

Логвіненко В. Г., Федорова І.В. (формування матриці вагомості і визначення коефіцієнта вагомості показників сформованості психолого-педагогічної компетентності) – для виявлення статистичної значущості здобутих результатів протягом експериментального дослідження).

Достовірність наукових положень і висновків, сформульованих в дисертації, забезпечується широкою експериментальною базою дослідження, відповідно до якої у дослідженні взяли участь 358 викладачів спеціальних дисциплін із семи закладів фахової передвищої освіти різних регіонів України: Відокремленого структурного підрозділу «Автомобільно-дорожний фаховий коледж Національного університету «Львівська політехніка», Дніпрорудненського індустріального коледжу, Державного вищого навчального закладу «Чернівецький транспортний коледж», Відокремленого структурного підрозділу «Гірничо-електромеханічний фаховий коледж Криворізького національного університету», Надвірнянського коледжу Національного транспортного університету, Політехнічного коледжу Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Відокремленого структурного підрозділу «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки Державного вищого навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет»». Крім викладачів в експериментальній роботі брали участь 5 директорів закладів фахової передвищої освіти, 3 заступники директора з навчальної роботи, 7 методистів коледжів, 3 голови циклових комісій спеціальних дисциплін, 2 завідувачі відділення. 179 викладачів спеціальних дисциплін становили експериментальну групу дослідження, 179 – контрольну. На наш погляд, одержанню обґрунтованих і достовірних результатів сприяла також широта опрацьованої дисертанткою джерельної бази (180 найменувань), що свідчить про належний рівень вивчення стану проблеми.

Достатнім є рівень апробації результатів дослідження, який підтверджується участю дисертантки у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних заходах.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи. Дисертаційне дослідження Садовенко С. Г. відзначається безперечною науковою новизною. Зокрема, в дисертаційній роботі вперше досліджено психолого-педагогічну компетентність викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу як специфічну педагогічну проблему та розроблено й апробовано педагогічну технологію формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу; розроблено компонентно-структурний склад психолого-педагогічної компетентності: складові (психолого-комунікативна, педагогічна (предметна, дидактична, методична), управлінська, проєктивно-прогностична, рефлексивно-педагогічна)

і компоненти (мотиваційний, професійно-тезаурусний, діяльнісно-креативний, рефлексивний) та обґрунтовано їх співвідношення і взаємозумовленість; підготовлено діагностичний комплекс, який містить чотири блоки методичного інструментарію для визначення рівнів сформованості психолого-педагогічної компетентності (початковий, достатній, високий); розроблено алгоритм впровадження технології формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів; визначено, науково обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови ефективної реалізації технології: створення системи науково-методичної роботи, побудованої на принципах неформальної освіти, що забезпечує формування та розвиток психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу; формування внутрішньої та створення зовнішньої мотивації викладачів спеціальних дисциплін до професійної діяльності у технічному коледжі; запровадження у систему науково-методичної роботи коледжу сучасних інформаційних засобів і систем комунікації.

Уточнено та конкретизовано зміст базових понять дослідження («компетентність», «педагогічна компетентність», «педагогічне спрямування» (педагогічна спрямованість), «професійна компетентність», «професійний розвиток», «професійно-педагогічна компетентність», «соціокультурна компетентність», «психолого-педагогічна компетентність», «організаційно-педагогічні умови») та структуровані різновиди компетентностей у науковий персоналіз дослідження; схарактеризовано та адаптовано до завдань дослідження стандартизовані методики діагностики психолого-педагогічної компетентності. Подальшого розвитку набули форми організації науково-методичної роботи в закладах фахової передвищої освіти (віртуальний методичний кабінет: сайт-навігатор, сайт-портфоліо), її структура, принципи та функції.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертаційна робота Садовенко С. Г. має науково обґрунтовану структуру і складається з анотацій українською й англійською мовами, вступу, переліку умовних скорочень, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 336 сторінок, основний текст викладено на 213 сторінках. Аналіз змісту дисертаційного дослідження Садовенко С. Г. засвідчив логіку і послідовність викладу дослідницької думки; системну організацію у визначенні мети дослідження, його об'єкту і предмету, сформульованих завдань, відповідно до яких викладено зміст тексту дисертації; забезпечення доказовості вирішення поставлених завдань у висновках.

У вступі детально обґрунтовано актуальність обраної для дослідження теми, визначено об'єкт, предмет, сформульовано мету і завдання, представлено методи дослідження, а також інформацію стосовно публікацій, апробації основних результатів дослідження.

У першому розділі – «Проблема розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу як предмет наукового аналізу» – авторкою розглянуто сутність понять «компетентність», «педагогічна компетентність», «педагогічне спрямування» (педагогічна спрямованість), «професійна компетентність», «професійний розвиток», «професійно-педагогічна компетентність», «соціокультурна компетентність», «психолого-педагогічна компетентність» та проаналізовано їх взаємовплив у педагогічній діяльності викладача. Охарактеризовано рівень підготовленості до викладацької діяльності випускників закладів вищої освіти. На увагу заслуговує дефінітивний аналіз понятійного конструкту «психолого-педагогічна компетентність викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу» як комплексного утворення. Нам імпонують визначені і обґрунтовані Садовенко С. Г. складові психолого-педагогічної компетентності викладача спеціальних дисциплін (психолого-комунікативна, педагогічна (предметна, дидактична, методична), управлінська, проєктивно-прогностична та рефлексивно-педагогічна компетентності), компоненти її складових (мотиваційний, професійно-тезаурусний, діяльнісно-креативний і рефлексивний).

У другому розділі – «Науково-методичне забезпечення формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу» – дисертанткою запропоновано діагностичний інструментарій, що уможлиблює визначення рівня сформованості психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів; критерії психолого-педагогічної компетентності (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, виконавчо-педагогічний, рефлексивний) та притаманні кожному критерію показники, рівні сформованості досліджуваної компетентності (початковий, достатній та високий). Цікавою, на нашу думку, є розробка авторської педагогічної технології, її структури, складових (концептуального, цільового, змістового, діяльнісно-процесуального, результативно-оцінювального модулів), а також методично-тренінгового спецкурсу «Розвиток педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін», що обрано базовою формою технології формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності, впровадження якого спрямоване на реалізацію розвивально-формувального етапу педагогічного експерименту. Авторкою визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови

ефективної реалізації педагогічної технології формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності технології формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності та організаційно-педагогічних умов її реалізації» – дисертанткою представлено результати експериментальної перевірки ефективності технології формування і розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу та забезпечення організаційно-педагогічних умов її реалізації; розроблено структуру дослідження, що містить організаційно-підготовчий (виконання теоретичного та практичного періодів, проведення науково-теоретичного аналізу проблеми й організація та координація роботи членів експертної групи для визначення коефіцієнта вагомості показників розвитку психолого-педагогічної компетентності), пошуково-констатувальний (формування експериментальних та контрольних груп у семи коледжах-учасниках експерименту; визначення рівнів сформованості психолого-педагогічної компетентності викладачів до початку експерименту), розвивально-формувальний (організування імплементації технології розвитку психолого-педагогічної компетентності та визначених організаційно-педагогічних умов, що забезпечують її ефективність у системі науково-методичної роботи технічних коледжів) та контрольно-узагальнювальний (перевірка результативності впровадження технології та організаційно-педагогічних умов її реалізації) етапи. Діагностування учасників експерименту надало авторці можливість зафіксувати динаміку розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін, здійснити порівняльний аналіз констатувального та контрольного зрізів – виконати математично-статистичну обробку, інтерпретацію та якісний аналіз отриманих даних.

Загальні висновки є логічними та відповідають поставленим дисертанткою завданням.

Результати дисертаційного дослідження Садовенко С. Г. супроводжуються матеріалом у графічному відображенні у вигляді 19 таблиць та 21 рисунку, які доповнюють змістове поле наукової праці. На позитивну оцінку заслуговують 12 додатків до дисертації, в яких представлено (із зазначенням джерельної бази) аналітичні, порівняльні таблиці з різних аспектів дослідження; фактологічний матеріал, зокрема Програма методично-тренінгового спецкурсу «Розвиток педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін»; методичний інструментарій діагностичного комплексу; зміст блоків діагностичного інструментарію дослідження розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного

коледжу; методика експертного оцінювання розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу; результати обчислення коефіцієнтів вагомості показників психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін, інші емпіричні дані дослідження під час пошуково-констатувального, розвивально-формульовального та контрольного-узагальнювального етапів експерименту відповідно до визначених критеріїв і рівнів тощо. Все це унаочнює, конкретизує і поглиблює важливі аспекти рецензованого дисертаційного дослідження. У мовно-стилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в розробці та впровадженні у систему науково-методичної роботи закладів фахової передвищої освіти: методичних рекомендацій з організації науково-методичної роботи в умовах дистанційних та змішаних форм освітнього процесу; комплексу методик діагностики рівнів сформованості психолого-педагогічної компетентності викладачів, адаптованих до умов фахового технічного коледжу; алгоритму впровадження базової форми технології формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів, що дає можливість практичної реалізації технології; матеріалів навчально-методичних посібників «Діагностика розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу», «Методично-тренінговий спецкурс «Розвиток педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін»» та програми спецкурсу.

Водночас основні положення дисертації можуть бути використані для подальшого вдосконалення організації та розвитку професійної майстерності викладачів як спеціальних, так і загальноосвітніх навчальних дисциплін, зокрема її психолого-педагогічної складової, в системі закладів фахової передвищої та професійної освіти; при розробці програм тренінгів, спецкурсів, методичних рекомендацій і посібників для самоосвіти педагогічних працівників.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено авторкою у процес науково-методичної роботи Відокремленого структурного підрозділу «Автомобільно-дорожний фаховий коледж Національного університету «Львівська політехніка» (довідка № 01-11/120 від 20.05.2021), Дніпрорудненського індустріального коледжу (довідка № 146 від 24.05.2021), Державного вищого навчального закладу «Чернівецький транспортний коледж» (довідка № 194 від 08.06.2021), Відокремленого структурного підрозділу «Гірничо-електромеханічний фаховий коледж Криворізького національного університету» (довідка № 318 від 14.06.2021), Надвірнянського коледжу Національного транспортного університету (довідка № 236 від 27.05.2021),

освітній процес Політехнічного коледжу Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (довідка № 159 від 17.05.2021), Відокремленого структурного підрозділу «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки Державного вищого навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет»» (довідка № 218 від 01.07.2021).

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях. В результаті аналізу дисертаційної роботи і публікацій Садовенко С. Г. з'ясовано, що основні результати дослідження достатньо повно відображені в 23 публікаціях авторки, серед яких: 2 статті в зарубіжних виданнях (1 – наукова колективна монографія); 6 статей у наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз; 13 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських конференцій; 2 навчально-методичних посібники.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації). За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Представлений до захисту текст дисертації є оригінальним. Виявлені текстові співпадіння (цитування) мають відповідні коректні посилання на всі використані в роботі джерела інформації. Посилання на наукові літературні джерела та нормативно-правові акти оформлені авторкою роботи належним чином. Запозичення, які є в тексті роботи, не мають ознак плагіату. Робота визнається самостійною. Зазначимо, що висновки до кожного розділу дисертаційної роботи містять перелік публікацій авторки, які відображають зміст конкретного розділу.

Дискусійні положення та зауваження.

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. Хотілося б висловити міркування щодо представленої в дисертації гіпотези дослідження, що є одним із методів розвитку наукового знання і структурним елементом педагогічної теорії, який потрібно формувати як таке припущення, за якого на основі низки чинників можна зробити висновок про існування об'єкта, зв'язку між явищами або причини явища. На нашу думку, представлена гіпотеза дисертаційного дослідження сформульована як перелік організаційно-педагогічних умов, що ускладнює повноцінне визначення вагомості впливів виокремлених припущень на розвиток досліджуваної якості – психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу.

2. З метою розкриття базових понять дослідження, дисертанткою обґрунтовуються такі педагогічні категорії, як «компетентність», «педагогічна компетентність», «педагогічне спрямування» (педагогічна спрямованість), «професійна компетентність», «професійний розвиток», «професійно-педагогічна компетентність», «соціокультурна компетентність», «психолого-педагогічна компетентність». Водночас поряд із вищезазначеними авторкою неодноразово вживається поняття «педагогічна майстерність» (с. 49, 56, 95, 111, 118, 131, 141 тощо). В якості побажання можна висловити рекомендацію щодо доцільності теоретичного обґрунтування цього поняття, а також розкриття його співвідношення, нетотожності з такою спорідненою педагогічною категорією, як «психолого-педагогічна компетентність».

3. Підтримуємо дисертантку у її прагненні проаналізувати зарубіжний досвід підготовки до педагогічної діяльності здобувачів технічної освіти на прикладі Швеції, США, Республіки Польщі та Німеччини. Проте, на нашу думку, представлений матеріал (с. 60-62) доцільно було б посилити зразками світового досвіду неперервного професійного зростання викладачів технічних закладів освіти у науково-освітньому просторі провідних країн Європи і Європейського Союзу, що б надало можливість засвідчити чітку спрямованість державної політики країн на розвиток потенціалу викладачів, наявність нормативно-правового підґрунтя для забезпечення підтримки та інтегрованості професійного розвитку педагогів, високий рівень організаційно-методичного забезпечення програм професійного розвитку освітян з чіткими орієнтирами і результатами реалізації. Водночас потребує пояснення, за якими критеріями дисертанткою обирались країни для узагальнення напрямів розвитку психолого-педагогічної складової у підготовці викладачів.

4. У підрозділі 3.2 «Імплементація технології формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності в систему науково-методичної роботи коледжу» авторкою представлено реалізацію форм роботи методично-тренінгового спецкурсу «Розвиток педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін». На нашу думку, цінність методичного інструментарію дослідження варто було б підсилити у додатках за рахунок наведення прикладів виконання практичних завдань та тренінгових вправ учасниками експерименту.

5. Робота не позбавлена окремих орфографічних, стилістичних погрішностей, уніфікації потребує зазначення в тексті дослідження прізвищ та по-батькові авторів.

Утім, висловлені зауваження, рекомендації та побажання не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження та є приводом для наукової дискусії.

Утім, висловлені зауваження, рекомендації та побажання не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження та є приводом для наукової дискусії.

Висновок. Аналіз роботи та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційне дослідження Садовенко С.Г. на тему «Розвиток психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу», представлене на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями), є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що містить наукові результати з актуальної проблеми, відзначається науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, повністю відповідає вимогам, що визначені наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого КМУ від 12.01.2022 р. № 44. Усе це дає підстави для присудження авторці – Садовенко Світлані Геннадіївні – наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки
та інноваційної освіти Інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Тетяна ГОРОХІВСЬКА

Підпис д.пед.н., доц. Горохівської Т. М. засвідчую:

Вчений секретар
НУ «Львівська політехніка»
к.т.н., доцент

Роман БРИЛИНСЬКИЙ